ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

на дисертаційну роботу Цюпака Василя Павловича «Управління потенціалом конкурентоспроможності суб'єктів аграрного бізнесу», подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)

1. Актуальність теми дослідження

Проблема підвищення конкурентоспроможності суб'єкта економічних відносин є комплексною, складною та багатогранною. Управління конкурентоспроможністю – це невід'ємна складова менеджменту, яка охоплює всі сфери, напрями його діяльності та рівні управління. У ринкових умовах необхідним є побудова прогресивних організаційно-економічних механізмів генерування та імплементації стратегій конкурентоспроможного розвитку суб'єктів аграрного бізнесу, які б з одного боку забезпечили ефективне функціонування підприємств на внутрішньому ринку агропродовольчої продукції та їх доступ до міжнародних ринків, а з іншого боку – задоволення потреб споживачів у якісній продукції та послугах за доступною ціною. Складність вказаної проблеми дозволяє виокремлювати з неї необмежену кількість складних наукових та науково-прикладних завдань, одним з найважливіших з яких є ідентифікація та розвиток потенціалу конкурентоспроможності підприємств. Останнє переконує в актуальності та важливості обраної теми дисертації В.П. Цюпака.

2. Зв'язок дисертації з науковими програмами, планами та темами

Дисертаційна робота Цюпака В.П. виконана у відповідності до планів науково-дослідних робіт Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка за темою «Механізми підвищення конкурентоспроможності, розвитку економічного та виробничо-технологічного потенціалу суб'єктів агропромислового виробництва» (номер державної реєстрації 0116U003477, 2016-2020 рр.), а

також науково-дослідної теми Інституту тваринництва Національної академії аграрних наук України «Ідентифікувати сценарії та процедури відновлення виробничо-технологічного, агроекологічного та інноваційно-інвестиційного потенціалу молочного скотарства на деокупованих територіях» (номер державної реєстрації 0124U001624, 2024-2025 рр.). В межах вказаних тем автором досліджено теоретико-методичні засади та розроблено прикладні шляхи управління потенціалом конкурентоспроможності суб'єктів аграрного бізнесу в сучасних умовах.

3. Ступінь обґрунтованості і достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Наукові положення, висновки і рекомендації, отримані за результатами дисертаційного дослідження, на нашу думку, є обґрунтованими та достовірними.

Методологічною основою роботи є фундаментальні положення сучасної економічної теорії з питань стратегічного управління та конкуренції, а також роботи вітчизняних і закордонних учених щодо теоретичних і практичних засад ідентифікації та розвитку потенціалу конкурентоспроможності аграрних підприємств.

Наукові положення, висновки й рекомендації отримано за допомогою загальнонаукових і економічних методів наукового пізнання. Під час дослідження автором використано абстрактно-логічний, історичний, монографічний, функціонально-вартісний й статистичний, графічний й табличний, економіко-математичний, інтегральний, емпіричний, порівняльного аналізу та інші методи.

Наукові результати підтверджується значними обсягами опрацьованих законодавчих та інших нормативно-правових актів України, залученої наукової літератури, даними державної і регіональної статистики, відомчою інформацією центральних і місцевих органів виконавчої влади, Інернет-ресурсами та іншими джерелами. Аналіз змісту дисертаційної роботи

свідчить, що вона характеризується системним підходом до вирішення дослідницьких завдань та досягненням поставленої мети.

4. Наукова новизна положень, висновків та пропозиції дисертаційної роботи

Наукова новизна результатів дисертаційної роботи Цюпака В.П. полягає у системному осмисленні та обґрунтуванні теоретично-методичних засад та розробці практичних рекомендацій з ідентифікації та розвитку потенціалу конкурентоспроможності аграрних підприємств.

В дисертаційній роботі винесені на захист такі наукові положення:

– вперше обґрунтовано концептуальні засади формування організаційно-економічного механізму управління потенціалом конкурентоспроможності суб'єктів аграрного бізнесу як цілісної системи взаємопов'язаних організаційних та економічних методів, важелів і інструментів управлінського впливу на виробничі, ресурсні та ринкові процеси, реалізація яких забезпечує формування стійких конкурентних переваг і зміцнення конкурентних позицій підприємств на цільових ринках агропродовольчої продукції;

– удосконалено структуризацію потенціалу конкурентоспроможності суб'єктів аграрного бізнесу шляхом виокремлення та комплексного поєднання маркетингової, фінансово-інвестиційної, організаційно-економічної, організаційно-управлінської та ресурсної складових, що створює методичне підґрунтя для комплексного оцінювання конкурентних можливостей підприємства, визначення досягнутого рівня конкурентоспроможності та формування інформаційної підтримки управлінських рішень щодо розвитку його потенціалу;

– удосконалено методичний підхід до визначення пріоритетних напрямів інноваційного розвитку суб'єктів аграрного бізнесу, який передбачає узгодження інвестиційного забезпечення інноваційної діяльності з цілями формування потенціалу конкурентоспроможності та охоплює

раціоналізацію використання ресурсів відповідно до особливостей виробничих процесів, формування фінансово-інвестиційної стратегії й удосконалення маркетингового забезпечення діяльності в контурах створення та реалізації стійких конкурентних переваг;

– набули подальшого розвитку теоретичні положення щодо взаємозв'язку категорій «конкурентоспроможність» та «ефективність» на основі встановлення закономірностей впливу рівня конкурентоспроможності продукції на економічну результативність основної діяльності підприємства, що дало змогу конкретизувати умови та межі доцільності реалізації організаційно-економічних заходів з посилення конкурентних позицій за критерієм стійкого зростання економічної ефективності;

– набули подальшого розвитку науково-методичні засади визначення напрямів управління розвитком потенціалу конкурентоспроможності суб'єктів аграрного бізнесу на основі врахування характеру та інтенсивності впливу детермінант внутрішнього і зовнішнього середовища, що дозволило систематизувати принципи такого управління, зокрема орієнтацію на потреби споживачів, забезпечення економічної результативності, енерго- та ресурсозбереження, системність, комплексність, гнучкість і динамічність управлінських впливів;

– набули подальшого розвитку концептуальні положення щодо підвищення ефективності виробництва агропродовольчої продукції та зміцнення її конкурентоспроможності на основі впровадження систем управління якістю, які для галузі тваринництва передбачають удосконалення племінної роботи із застосуванням геномної селекції, оптимізацію раціонів годівлі та дотримання ветеринарно-санітарних вимог, а для рослинництва — використання технологій точного землеробства та диверсифікацію виробництва шляхом освоєння нішевих сільськогосподарських культур;

– набуло подальшого розвитку наукове тлумачення поняття «управління потенціалом конкурентоспроможності» як цілеспрямованого процесу формування й удосконалення внутрішніх інститутів підприємства з

одночасним урахуванням впливу зовнішнього інституційного середовища, орієнтованого на створення та нарощування стійких перспективних конкурентних переваг шляхом раціонального використання ресурсів, ефективного позиціонування продукції та вибору перспективних ринкових ніш.

Дисертація має структуровану послідовність викладення матеріалів дослідження, що свідчать про виваженість пропонованих автором підходів щодо генерування, імплементації та реалізації стратегій конкурентоспроможного розвитку аграрних підприємств.

5. Практична цінність та наукове значення отриманих результатів дисертаційного дослідження

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у можливості використання отриманих результатів і розроблених пропозицій аграрними підприємствами в процесі управління конкурентоспроможністю та ефективністю їх основної діяльності, державними установами різних рівнів при розробці галузевих і регіональних програмних документів.

Основні положення, висновки і пропозиції дисертаційної роботи доведено до рівня науково-методичних рекомендацій, які апробовано та прийнято до впровадження що засвідчено відповідними актами і довідками.

6. Оцінка повноти викладення результатів дослідження в опублікованих працях

Основні результати дисертації висвітлено в 10 одноосібних наукових працях автора. У фахових наукових виданнях з економічних наук опубліковано 5 статей та одна стаття опублікована у зарубіжному виданні. Вимоги щодо необхідної кількості статей у наукових фахових виданнях та виданнях, що включені до наукометричних баз даних чи є науковими періодичними виданнями в зарубіжних країнах, дотримані.

Основні результати наукового дослідження викладено в авторефераті. Його структура і зміст відповідають змісту дисертації. У тексті логічно

ув’язано мету, дослідницькі завдання, методи дослідження та висновки до роботи в цілому.

7. Зауваження щодо змісту дисертації, її окремих положень та оформлення

За результатами вивчення дисертації доцільно сформулювати такі зауваження та побажання:

1. У теоретичній частині роботи потенціал конкурентоспроможності суб’єкта аграрного бізнесу представлено як результат взаємодії п’яти складових: маркетингової, фінансово-інвестиційної, організаційно-економічної, організаційно-управлінської та ресурсної. Водночас недостатньо чітко розкрито характер взаємозалежності між цими складовими, можливості їх взаємної компенсації та критерії визначення внеску кожної з них у формування загального потенціалу конкурентоспроможності. Доцільно було б конкретизувати механізм виникнення заявленого автором синергійного ефекту та запропонувати інструментарій його кількісного оцінювання. Сам автор наголошує на комплексному поєднанні зазначених п’яти складових, що підсилює актуальність такого уточнення.

2. Методичний інструментарій дослідження є достатньо широким і включає статистичні методи, групування, кореляційно-регресійний аналіз, SWOT-аналіз, соціологічні, монографічні та експертні методи. Разом із тим у роботі варто було б чіткіше представити єдину послідовність комплексного оцінювання потенціалу конкурентоспроможності: порядок відбору показників, їх нормування, визначення вагомості, агрегування та інтерпретації отриманих результатів. Це підвищило б відтворюваність запропонованого методичного підходу та полегшило його практичне використання менеджментом суб’єктів аграрного бізнесу.

3. В аналітичній частині дисертації значну увагу приділено окремим продуктовим і галузевим сегментам, передусім молочному скотарству,

технологіям точного землеробства та вирощуванню нішевих культур. Така деталізація є корисною з прикладної точки зору, однак потребує додаткового обґрунтування щодо можливості поширення встановлених закономірностей на всю сукупність суб'єктів аграрного бізнесу. Зокрема, доцільно було б чіткіше відокремити універсальні чинники формування потенціалу конкурентоспроможності від галузево- та продуктово-специфічних. У роботі, наприклад, значні структурні зміни молочного виробництва безпосередньо пов'язуються з концентрацією виробництва, продуктивністю та технологічною складовою конкурентоспроможності.

4. Запропонована автором оцінка перспективності нішевих сільськогосподарських культур ґрунтується на таких характеристиках, як адаптивність до посушливих умов, внутрішній попит, експортний і маржинальний потенціал та доцільність диверсифікації. Водночас значна частина цих параметрів представлена у якісних градаціях — «середній», «високий», «дуже високий». Для посилення методичної обґрунтованості результатів доцільно було б визначити кількісні межі відповідних градацій, критерії їх присвоєння та порядок інтегрування таких оцінок у процес прийняття управлінських рішень.

5. Одним із ключових результатів роботи заявлено організаційно-економічний механізм управління потенціалом конкурентоспроможності аграрних підприємств як цілісну систему організаційних та економічних методів, важелів і інструментів впливу. Водночас для підвищення прикладної цінності запропонованого механізму доцільно було б детальніше конкретизувати його організаційну реалізацію на рівні підприємства: визначити відповідальних суб'єктів управління, інформаційні потоки, періодичність діагностичних процедур, систему контрольних індикаторів і критерії переходу від моніторингу до коригування управлінських рішень. Це дозволило б чіткіше продемонструвати відмінність запропонованого механізму від загальної послідовності функцій стратегічного менеджменту.

Перелічені зауваження мають дискусійний та рекомендаційний характер, а також не заперечують наукової та практичної цінності отриманих результатів дослідження.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Цюпака В. П. «Управління потенціалом конкурентоспроможності суб'єктів аграрного бізнесу» відповідає діючим вимогам, що встановлені до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук у відповідності з пунктами 9, 11 та 12 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 (зі змінами та доповненнями), згідно п. 2 постанови Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 року № 1197 «Деякі питання присудження (позбавлення) наукових ступенів», а її автор – Цюпак Василь Павлович – заслуговує присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент:
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри економіки
Університету Григорія Сковороди
в Переяславі **Микола ІГНАТЕНКО**

ПІДПИС
Засвідчую:
Нач. ВК